

Synnøve Sandvold

Minoritetsfamiliens møte med det norske barnevernet

The minority family`s meeting with the Norwegian child welfare service

Bacheloroppgave i Barnevernspedagog

Veileder: Joachim Vogt Isaksen

Mai 2021

Synnøve Sandvold

Minoritetsfamiliens møte med det norske barnevernet

The minority family`s meeting with the Norwegian child welfare service

Bacheloroppgave i Barnevernspedagog
Veileder: Joachim Vogt Isaksen
Mai 2021

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosialt arbeid

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag -

Denne bacheloroppgaven er basert på problemstillingen: *Hvilke utfordringer møter barnevernsarbeideren på i arbeidet med minoritetsfamilier, og hvordan kan man tilnærme seg disse utfordringene?* Det er brukt relevant teori og forskning av nyere dato for å presentere sentrale temaer til problemstillingen. Spesielt blir etniske minoriteter, det norske barnevernet, kulturelle – og sosioøkonomiske faktorer og kommunikasjon belyst i teorien. Drøftingen illustrerer hvordan for mye fokus på kultur og kulturelle forskjeller kan føre til kulturalisering av sosiale problemer i arbeidet med etniske minoritetsfamilier. Det blir også belyst hvordan kulturkompetanse er viktig for og få et kultursensitivt barnevern, men for mye kultursensitivitet kan føre til barnevernspedagoger som er for forsiktige. God kommunikasjon kan være med å forbedre det vanskelige forholdet mellom barnevern og minoritetsfamilier, ved at det legger et godt grunnlag for samarbeid og relasjonsbygging. Barnevernsarbeidere må være bevisste på at kulturelle forskjeller finnes, men det er kun et aspekt i en helhetlig forståelse av situasjonen til familiene. Det er viktig å kunne se familiene i den faktiske situasjonen de lever i, og vurdere hvordan kulturelle aspekter og strukturelle forhold kan ha innvirkning på denne situasjonen.

Abstract -

This bachelor thesis is based on the research question: *What challenges does the child welfare worker face in working with minority families, and how can these challenges be approached?* Relevant theory and recent research have been used to present key topics regarding this problem. Particularly ethnic minorities, the Norwegian child welfare service, cultural and socioeconomic factors and communication are highlighted in the theory. The discussion illustrates how too much focus on culture and cultural differences can lead to culturalization of social problems in the work with ethnic minority families. It is also highlighted how cultural competence is important for a culturally sensitive child welfare, but too much cultural sensitivity can also lead to social workers who are too careful. Communication can help to improve the difficult relationship between child welfare and minority families, by laying a good foundation for cooperation and relationship building. Child welfare workers must be aware that cultural differences exist, but this is only one aspect of a holistic understanding of the situation. It is important to see the families in the actual situation they live in and assess how cultural aspects and structural conditions can have an impact on this situation.

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	s. 4
1.1 Definisjon av sentrale begreper.....	s. 5
1.2 Metode og valg av kilder.....	s. 7
2.0 Problemstilling sett i teoretisk perspektiv	s. 8
2.1 Kulturforskjeller som barriere i det barnevernsfaglige arbeidet.....	s. 8
2.2 Kulturalisering.....	s. 10
2.3 Sosioøkonomiske utfordringer.....	s. 11
2.4 Kultursensitivitet i det barnevernsfaglige arbeidet.....	s. 12
2.5 Kommunikasjon.....	s. 14
3.0 Diskusjon	s. 15
3.1 Kan økt kulturell kompetanse og en kultursensitiv tilnærming bidra til å redusere mistilliten til barnevernet?.....	s. 16
3.2 Betydningen av tillit og kommunikasjon i møte mellom minoritet og barnevern.....	s. 20
4.0 Avslutning	s. 24
5.0 Litteraturliste	s. 26

1.0 Innledning

Minoriteter og barn av minoritetsforeldre er overrepresentert i barnevernet sett i forhold til andelen de utgjør av befolkningen, viser tall fra SSB. I 2019 mottok barnevernstjenesten 57 988 bekymringsmeldinger, 28% av disse var barn og unge i alderen 0-17 år med innvandrerbakgrunn. For hver 1000 mottatte bekymringsmelding handlet 75 av dem om barn med innvandringsbakgrunn, mens 39 pr. 1000 bekymringsmelding var om barn med etnisk norsk opprinnelse. Det vil si at det var nesten dobbelt så mange innvandrings barn med bekymringsmelding enn blant barn uten innvandrerbakgrunn. Dersom man kategoriserer etter land, så var det flest barn med bekymringsmelding fra Asia, Afrika og Latin- Amerika (Bufdir, 2015).

Problemstillinger knyttet til barnevernets arbeid med etniske minoriteter har hatt en økende aktualitet de siste årene. Barnevernet har blitt anklaget for å gripe oftere inn i etniske minoritetsfamilier enn i etniske norske familier. De blir kritisert for å ha en manglende kultursensitivitet, liten forståelse for situasjonen minoriteter befinner seg i og dårlig kommunikasjon. Mange innvandrere kommer fra land der det ikke finnes barnevern etter vestlig standard, og de kjenner dermed ikke til en slik tjeneste og denne typen system. Minoritetsfamiliene har ofte feilaktige oppfatninger om barnevernet, og historiene i minoritetsmiljøene skremmer, noe som ofte fører til frykt og skam når barnevernet griper inn. Noen får til og med tanker om at noen vil dem vondt, eller at noen vil hevne seg på dem. Andre er opptatt av ære og opplever at barnevernstjenesten inngripen er en offentlig ydmykelse. Mange av minoritetsfamiliene verner om sitt privatliv og opplever det svært inngripende at staten kan innhente informasjon om den private sfære (Fjelnseth, 2017, s. 53).

Tema i denne oppgaven handler om å gjennom ett litteraturstudie prøve å belyse hvilke dilemmaer og utfordringer som oppstår i barnevernets arbeid med minoritetsetniske familier. Kultursensitivitet er blitt en viktig del av flerkulturelt barnevernsarbeid, og det er en økende bevissthet om at kultursensitivitet praksis er oppskriften på et godt barnevern for alle. Ifølge Regjeringens St.meld.nr.6 av 2012 så skal «Barnevernet gi likeverdige tjenester til alle barn og legge stor vekt på å bygge opp tillit i befolkningen» (Meld. St. 6 (2012 -2013), s.10). Men fortsatt blir det rapportert om at minoriteter har en manglende tillit til barnevernet i Norge. Det hevdes at sosialarbeidere har en manglende kompetanse i arbeidet med etniske minoritets familier, noe som igjen skaper en manglende tillit mellom barnevernet og minoritetsbefolkningen (Kaya et al., 2010, s. 206).

Barnevernets arbeid med etniske minoritetsfamilier virker komplekst og omfattende, til tider konfliktfylt og preget av mistillit. Jeg har derfor vært interessert i å finne ut mer om dette temaet, og har kommet fram til følgende problemstilling:

Hvilke utfordringer møter barnevernsarbeideren på i arbeidet med minoritetsfamilier, og hvordan kan man tilnærme seg disse utfordringene?

Med utgangspunkt i denne problemstillingen vil jeg særlig se på hvordan kulturforskjeller og kulturkompetanse kan påvirke samarbeidet mellom det norske barnevernet og etniske minoritetsfamilier. Jeg vil også belyse hvordan sosioøkonomiske forhold kan påvirke samhandlingen samt hvordan kommunikasjon kan være en utfordring. Jeg vil i teoridelen belyse ulike årsaker til at det oppstår utfordringer i det barnevernsfaglige arbeidet, for deretter å diskutere mulige løsninger i drøftingen.

Dette temaet har stor barnevernsfaglig relevans i dagens samfunn da etniske minoriteter er overrepresentert i barnevernsstatistikken. Det er en økende andel barn med minoritetsbakgrunn representert i barnevernet, spesielt når det kommer til bruk av hjelpetiltak inn i familiene. Minoritetsfamiliene står foran flere utfordringer i møte med barnevernsarbeidere enn majoriteten av befolkningen. Forholdet mellom de to aktørene er komplisert og fra de ulike minoritetene har barnevernet fått mye kritikk for å gripe inn oftere i etniske minoritets familier enn familier med majoritetsbakgrunn.

1.1 Definisjon av sentrale begreper

Ulike begreper som er brukt i oppgaven som trenger en nærmere beskrivelse eller presisering.

Etnisitet

Etnisitet blir i denne oppgaven brukt som betegnelse på et individs medlemskap i en gruppe som deler flere viktige fellestrekk. Eks: språk, dialekt, særegne kulturtradisjoner og skikker. En etnisk gruppe er en gruppe som skiller seg fra et større samfunn og selv betrakter seg som en gruppe i forhold til andre. Andre medlemmer i samfunnet kan også identifisere etniske grupper som en egen folkegruppe.

I denne oppgaven blir begrepet etniske minoritetsgrupper ofte brukt for å beskrive hvordan etniske grupper ofte i tillegg er minoritetsgrupper. Begrepet minoritetsgrupper

innbefatter ikke bare antall individer, men også en situasjon med redusert makt og mindre innflytelse (Javo, 2010, s. 22).

Minoritet

En minoritet betegnes om en folkegruppe som utgjør et mindretall av et lands befolkning. Minoritetsbefolkningen kommer fra en rekke ulike land, de snakker ulike språk, og de har forskjellig livssyn, kulturell bakgrunn og etnisk tilhørighet (Berg & Paulsen, 2021, 24). Minoritet er det motsatte av majoritet, som betegner et flertall.

Betegnelsen kan brukes om sosialt arbeid i forhold til klienter som har innvandret eller flyktet til Norge fra andre land, som har annet morsmål enn norsk og en annen kulturell bakgrunn enn majoritetsbefolkningen (Kaya, Høgmo & Fauske, 2010, s. 210). Minoritetsgrupper har gjennom tidene ofte blitt utsatt for undertrykking og diskriminering fra majoritetsbefolkningen. Man kan si at dette foregår til en viss grad også i dagens samfunn (Javo, 2010, s. 22).

Kultur:

Kultur kan defineres på mange måter, men i denne oppgaven blir det tatt utgangspunkt i definisjonen til Rugkåsa, hentet fra boken *Barnevern i et minoritetsperspektiv*. «Et system av kunnskap, ideer, verdier, regler som ligger bak hva vi gjør, og som uttrykkes gjennom det vi gjør» (Rugkåsa et al., 2020, s. 26). Kulturbegrepet kan sees på som et system eller en helhet som er felles for en bestemt gruppe, med felles verdier, språk, religion og normer. Kultur er tillært og overføres fra en generasjon til neste. Kultur skaper et fellesskap der kommunikasjon er mulig og gir en følelse av tilhørighet. Kultur skapes, vedlikeholdes og endres gjennom menneskelig samhandling.

Frykt:

I denne studien vil begrepet frykt bli forstått i vid forstand; det vil si som å omfavne negative følelser, avmakt, frustrasjon og usikkerhet. Det representerer i denne studien den tilstanden som oppstår når etniske minoritetsfamilier opplever når de må samarbeide med barnevernet. En følelse som kommer av å bli utsatt for risiko eller trussel, både inhabil og ekte.

1.2 Metode og valg av kilder

Metode blir beskrevet i boka *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* som «å følge en bestemt vei mot et mål» (Johannesen et al, 2016, s. 28). Denne bacheloroppgaven er resultat av et skriftlig individuelt arbeid basert på et litteraturstudium. Et litteraturstudium vil si at man systematisk benytter seg av tidligere forskning og annen relevant litteratur for å besvare problemstillingen. Det er litteraturen man studerer - det som er undersøkt og skrevet om virkeligheten av forfatterne. Formålet med et litteraturstudium er å kunne vise evne til å orientere seg i litteratur, trekke frem relevant litteratur i forhold til temaet og vise evne til begrensning.

Kildene i oppgaven er stort sett hentet fra relevante lærebøker innenfor fagområdet barnevern. Disse har jeg funnet ved hjelp av søkemonitoren Oria, der ligger alt av trykte og elektroniske ressurser fra Universitetsbibliotekene. I tillegg kan man søke etter materiale som finnes ved andre fag- og forskningsbibliotek i Norge. Jeg avgrenset søkene mine på Oria med undertemaene: *flerkulturelt barnevern, minoritet, etniske minoritetsfamilier, kultursensitivitet og barnevern*. Gjennom søkemonitoren Oria fikk jeg også opp kilder fra søkemonitoren Idunn, som inneholder både norske og nordiske kvalitetssikrede tidsskrifter. Idunn er ledende i Norden på publisering av fagtidsskrifter og har forskning av nyere dato.

Kildekritikk er også en viktig del av et litteraturstudium. Ifølge Dalland er kildekritikk «å vurdere og å karakterisere den litteraturen du har funnet» (Dalland, 2019, s. 158).

For å sikre at kildene i denne oppgaven er av god kvalitet og tidsriktig så har jeg valgt å bruke vitenskapelige artikler og lærebøker som kunnskapsplattform. Vitenskapelige artikler er spesielt sikre kilder fordi de publiseres av forskere for å offentliggjøre nye forskningsresultater. Resultatene av forskningen må være etterprøvbare slik at de kan anvendes i ny forskning senere. Forskningsresultatene må også vurderes og godkjennes av andre forskere innen samme fagfelt før den publiseres, såkalte fagfelleverderte artikler.

Det er blitt prøvd å gjøre en kritisk gjennomgang og analyse av de selvvalgte kildene, men en utfordring med litteraturstudium er at det ofte blir brukt mange sekundærkilder. Det vil si at teksten man finner allerede er bearbeidet og presentert av en annen enn den opprinnelige forfatteren (Dalland, 2019, s. 158). Dette innebærer at teksten kan være fortolket og det opprinnelige perspektivet kan ha endret seg. Dette er motsatt av primærkilder hvor kilden er

basert på forfatterens egne tanker og forskning. Denne oppgaven er basert på både primærkilder og sekundærkilder.

2.0 Problemstillingen sett i teoretisk perspektiv

I denne delen vil relevant teori knyttet til problemstillingen bli presentert. Det vil bli prøvd å belyse årsaker til problemet, for deretter å foreslå en mulig løsning og tiltak i diskusjonsdelen. Første del av teorien vil prøve å belyse hvilke utfordringer kulturelle forskjeller kan skape og hvordan kulturalisering kan påvirke det barnevernsfaglige arbeidet, deretter vil sosioøkonomiske utfordringer bli belyst. Kultursensitivitet vil også bli forklart i lys av problemstillingen og til slutt hvordan kommunikasjon kan skape en barriere mellom barnevernet og etniske minoritetsfamilier.

2.1 Kulturforskjeller som barriere i det barnevernsfaglige arbeidet

Alle mennesker sosialiseres fra fødselen av inn i et samfunns kultur og tilegner seg normer og verdier, som videre danner grunnlaget for hvordan vi tolker, tenker, oppfører oss og handler (Rugkåsa et al., 2020, s. 26). Egen kultur er ofte noe man tar for gitt, fordi det er inkorporert fra så tidlig alder og kulturen er allmennmenneskelig. I møte mellom ulike kulturer kan man velge å fokusere på de kulturelle likhetene eller forskjellene. Likhetene kan ligge i å fokusere på allmennmenneskelige følelser og behov for å skape en opplevelse av fellesskap og trygghet i relasjonen, mens det å fokusere på forskjellene kan skape dynamikk i en fastlåst situasjon. I terapi og behandling trengs det fokus på begge deler for å komme fram til en forståelse av problemet det søkes hjelp for (Javo, 2010, s.53).

Kulturforskjeller er en sentral faktor når vi skal forstå barnevernets møte med minoritetene. Rugkåsa skriver i sin artikkel *Etniske minoriteter og sosialt arbeid* at «menneskers problemer og behov forstås og møtes primært som noe «kulturelt»» (Rugkåsa, 2018, s. 180).

Minoritetenes kulturelle verdier og praksiser blir sett på som utløsende eller forsterkende på barns problemer. De kulturelle forskjellene blir stemplet som «de andres» kultur, uten at aspekter som økonomi, klasse og makt blir trukket inn. Dermed forsvinner ulike forhold som minoritetsfamiliene står ovenfor i sitt hverdagsliv som ansvar, plikter og krav. Ved et slikt syn på minoritetsfamiliens situasjon går barnevernspedagogen glipp av å se familiens komplekse livssituasjon. Dette er ikke bare diskriminerende for familiene, men innskrenker også det sosiale arbeidet (Rugkåsa et al., 2020, s. 54). Barnevernspedagogene må kunne se forbi de kulturelle forskjellene som kan oppstå i møte med minoritetsfamiliene, selv om forskjellene

kan være svært fremtredende. Fordi det kan ligge mye mer enn kulturelle utfordringer bak familiens situasjon.

I denne sammenhengen vil jeg dra inn Berg og Paulsen sin beskrivelse av minoritetsrelaterte faktorer. De beskriver slike faktorer som «forhold som er systematisk forskjellige fra majoritetsbefolkningen, og som bidrar til å skape eller opprettholde avstanden mellom minoritet og majoritet» (Berg & Paulsen, 2021, s. 24.). Minoritetsrelaterte faktorer kan være kulturell bakgrunn, kommunikasjon, språk, forskjellig syn på omsorg og barnets beste eller forskjellige verdier enn majoriteten. I møte mellom minoritet og majoritet kan disse faktorene virke svært fremtredende og vanskelig å overse. Denne avstanden mellom minoritet og majoritet skaper et maktforhold ved at majoriteten kjenner til samfunnets spilleregler, språket og de kulturelle kodene. Rugkåsa beskriver dette maktforholdet som oppstår mellom majoritet og minoritet slik:

«Ved primært å fokusere på kultur og kulturforskjeller risikerer en å usynliggjøre hvordan strukturelle og institusjonelle maktrelasjoner påvirker både klientens liv og sosialfaglig praksis. Slik risikerer vi å usynliggjøre diskriminering gjennom å fokusere på forhold som etnisitet, kjønn eller klasse» (Rugkåsa, 2018, s. 182).

Norsk identitet blir i stor grad konstruert på en følelse av likhet, og grupper og personer som ikke er «like nok» som majoriteten risikerer å bli marginalisert eller diskriminert. Barnevernet er en del av det norske hjelpeapparatet og oppleves som en representant av majoriteten. De er med på å legge føringer på hva som er det norske synet på barneoppdragelse, hva som er en god barndom og betydningen av barnets beste. Barnevernsarbeidere sitter på en usynlig makt til å påvirke inn i familiens situasjon og hjelpebehov, noe som kan påvirke etableringen av gode relasjoner og gode samarbeidsmetoder mellom barnevernspedagoger og minoriteter. Den ujevne fordelingen av makt kan skape en følelse av mistillit, frykt og feilaktige oppfatninger innad i minoritetsgruppene. Spesielt når barnevernet representerer majoriteten og familiene er minoriteten vil en skjevfordeling av makt bli ekstra sterk. Det er viktig at sosialarbeidere er bevisste og inntar en refleksiv posisjon overfor den makten de sitter på. Samtidig må man analysere hvordan kulturelle og strukturelle maktforhold kan påvirke samhandling og relasjonsbygging.

Det å tilegne seg kulturell kompetanse om andre kulturer kan bidra til en større forståelse av mennesker og deres kulturelle koder. En slik kompetanse kan gi et åpnere sinn overfor det kulturelle mangfoldet som finnes i samfunnet. Det kan også gjøre det enklere for barnevernspedagogen og fange opp ulike sider ved familienes virkelighet som er forskjellig fra ens egen (Javo, 2010, s.53). Den kulturelle kompetansen er viktig for å forstå ulike levemåter, oppdragelsesnormer og familietradisjoner. Samtidig er det viktig at man ikke i første rekke tolker samhandlingsutfordringer som kulturelle forskjeller, da dette kan stenge for andre fortolkninger og mulige løsninger på situasjonen (Berg & Paulsen, 2021, s. 14).

2.2 Kulturalisering

Minoritetsfamilier fremstilles ofte som kulturelt annerledes enn den norske majoritets befolkningen. Det har blitt stilt spørsmål om kultur har blitt ilagt for stor vekt i arbeidet med etniske minoriteter og at utfordringene har blitt forklart som noe kulturelt. Forskning fra nordiske land dokumenterer at sosiale problemer ofte forstås og forklares med utgangspunkt i kulturelle forskjeller. Som nevnt ovenfor er det ofte at man tilslører sosiale problemer med kulturelle fortolkninger, hvor man ofte skylder «på de andres» kultur som utslagsgivende for deres utenforskap i samfunnet. Ved å kun fokusere på kultur i arbeid med etniske minoriteter vil man verken kunne se personene eller situasjonen personene inngår i. En slik praksis kalles kulturalisering. Rugkåsa beskriver kulturalisering slik «kulturalisering er en prosess der gitte situasjoner eller problemer fortolkes, forklares og behandles på grunnlag av en generalisert forståelse av kultur» (Rugkåsa et al., 2020, s. 55).

Kulturalisering kan sees på som en kategoriseringsprosess hvor mennesker oppfattes i mindre grad som individer, og heller som representanter av en gruppe. Barnevernspedagoger må stadig vurdere, dokumentere og representere andre mennesker og deres behov. Situasjoner og problemer må fortolkes og forklares på grunnlag av generaliserte kulturelle fortolkninger. Kategorisering er en av de mest sentrale oppgavene for sosialarbeidere hvor mennesker plasseres i kategorier og tildeles på bakgrunn av disse ulik status og rettigheter (Rugkåsa et al., 2020, s.32). Kategorisering kan få konsekvenser for hvordan individer og grupper forstås og behandles i samfunnet, og kan føre til en reduksjonistisk forståelse av sosiale problemer. En konsekvens er at man bidrar til å forsterke fordommer i samfunnet og stigmatiserende oppfatninger av mennesker med annen kulturell bakgrunn.

Kategoriseringsprosesser kan få alvorlige følger for mennesker i minoriteter ved at diskriminering skapes og opprettholdes (Rugkåsa et al., 2020, s. 33). En annen konsekvens av kulturalisering kan være annengjøring. Med annengjøring menes prosesser der grupper og deres praksis identifiseres med referanse til synlige fysiske eller kulturelle karakteristikk (Rugkåsa et al., 2020, s. 69). Annengjøring og diskriminering av etniske minoriteter skjer ved at man forstår kultur som noe statisk, og stereotypier blir lagt til grunn i fortolkningen av ulike situasjoner. Ved å fokusere på slike stereotypier risikerer man å ikke kunne se forbi «de andres» merkelapper (Bufdir, s.19). En slik praksis gjør at man legger vekt på forskjellene mellom mennesker, istedenfor å fokusere på likhetene. Kulturalisering kan bidra til at man ikke undersøker godt nok hva som utløser konkrete problemer eller hva som bidrar til å løse dem. Som barnevernsarbeider risikerer man å tilsløre sosiale problemer, ved å kun fokusere på det kulturelle, og ikke se på hvordan strukturelle forhold som økonomi og bolig kan påvirke familienes situasjon. Kulturalisering i barnevernsarbeidet er ikke en bevisst prosess, men en konsekvens av å tillegge kulturforskjeller mening og betydning og vektlegge disse. En slik praksis vil gjøre at man i liten grad reflekterer over problematikken i situasjonen, og velger bort kompleksiteten når man skal handle (Rugkåsa et al., 2020, s. 55-56).

2.3 Sosioøkonomiske utfordringer

Det er en stor grad av likhet i Norge, men det finnes også sosiale forskjeller, og disse forskjellene er økende. Sosial ulikhet handler i stor grad om at man deler inn befolkning i ulike lag, økonomisk ulikhet er eksempel på dette. Økonomisk ulikhet er en form for og en bidragsyter til sosial ulikhet. I møte med minoritetsfamilier er det ikke bare kulturelle utfordringer som kan oppstå i det barnevernsfaglige arbeidet. Minoritetsfamiliens situasjon kan være vanskelig og komplekse, og har ofte et annet utgangspunkt en majoritetsfamiliene som er i barnevernssystemet. Større barrierer på arbeids- og boligmarkedet, barrierer knyttet til språk, systemforståelse og kompetanse som etterspørres i majoritetssamfunnet, er forhold som særlig rammer minoritetsfamiliene (Berg & Paulsen, 2021, s. 173).

Minoritetsfamiliene er også særlig overrepresentert når det gjelder fattigdom og dårlige levekår. Dette kan igjen påvirke den helsemessige og psykososiale situasjonen til foreldrene, konsekvensen er at det til slutt kan gå utover barna i familiene. Fattige forstås ofte som fattige fordi de mangler impuls kontroll og evnen til planlegging, og beskrives som mennesker med moralske brister (Rugkåsa et al., 2020, s. 53). Det er sentralt at man som barneverns pedagog har god kunnskap om hvordan fattigdom og dårlige levekår kan påvirke barnas livssituasjon.

Fattigdom hos minoritetsfamilier vises som oftest ved at familiemedlemmene bor i dårlige hus, de bor trangt, har lite møbler og begrenset tilgang til mat. Fattigdom blir ofte utsatt for kulturell fortolkning ved at man ser på det som kulturell praksis og ikke som materiell fattigdom (Rugkåsa et al., 2020, s. 57). Hovedårsaken til at det er høyere fattigdom i minoritetsfamilier er foreldrenes svake posisjon på arbeidsmarkedet. Minoritetsgruppene har lav sysselsetting, lav inntekt og ofte store familier. Spesielt er sysselsetting av kvinner dårligere i minoriteter enn i majoriteten og kvinnene har flere barn enn gjennomsnittet til norske kvinner. Desto flere som må forsørges desto trangere blir husholdningens inntekt og man risikerer å ligge under fattigdomsgrensen. Vanskeligheter med å få seg en god jobb og bolig, i tillegg til helseproblemer, språkvansker og manglende systemforståelse gjør at mange minoritetsfamilier blir avhengige av sosiale tjenester (Berg og Paulsen, 2021, s.176).

Sosioøkonomisk status påvirker den sosiale ulikhet i samfunnet ved at den tillegger majoriteten mer makt gjennom statusordener. Slike statusordener produseres både gjennom kulturell urett og økonomiske marginaliseringsprosesser. Dersom samfunnet vil ha en lik sosioøkonomisk status mellom minoritet og majoritet så må man legge til rette for rettferdige tjenester. Tjenestene må stimulere til en rettferdig økonomisk fordeling av ressurser og anerkjennelse av kulturelle forskjeller (Fylkesnes et al., 2015, s.94). Forskjeller i levekår og livskvalitet hos barn henger tett sammen med foreldrenes sosioøkonomiske status. En lav sosioøkonomisk status begrenser mulighetene for deltagelse i samfunnet og de sosiale ressursene til familiene.

2.4 Kultursensitivitet i det barnevernsfaglige arbeidet

Den økte innvandringen til samfunnet skaper endringer i befolkningen og endringer i samfunnet. Det stilles nye krav til barnevernet og nye utfordringer oppstår. Disse utfordringene blir ofte omtalt som kulturelle utfordringer, og løsningen har vært å ha en økt kultursensitivitet i møte med minoriteter (Bufdir, s. 5). Mye av debatten rundt barnevernet og etniske minoriteter har dreid seg om barnevernets manglende kulturforståelse og kultursensitivitet. Manglende kultursensitivitet har blitt presentert som en forklaring på konfliktene som oppstår mellom barnevern og minoriteter. Det kan virke som det er en underliggende antakelse om at det finnes en målbar kulturell kunnskap om «de andre», som kan gjør minoritetene forståelige for majoriteten. Det kan være problematisk å tro at dersom vi har kunnskap om noen andres kultur så vet vi om deres behov og de som enkeltmennesker (Rugkåsa, 2018, s. 181).

Begrepet kultursensitivitet er sammensatt av ordene «kultur» og «sensitivitet» og kan defineres som å være bevisst på at mennesker har både kulturelle likheter og ulikheter, og at de påvirker våre handlinger og holdninger (Javo, 2010, s. 155). Man tilpasser sin egen praksis til kulturen og prøver å få en større kjennskap og innblikk inn i kulturen til minoritetsfamiliene. Kultursensitivitet bidrar til at barnevernspedagoger har en mer fleksibel, åpen og undersøkende tilnærming i arbeidet, og gir et økt fokus på kultur gjennom forståelse, kunnskap og bevissthet rundt mennesker med en annen etnisk kultur. Ifølge Qureshi handler en kultursensitiv tilnærming om å anerkjenne «de andre» og behandle dem som likeverdige (Qureshi, 2009, s. 209). Sosialarbeidere må i sin sosialfaglige praksis være følsomme for sine egne og andres kulturelle normer, verdier og praksiser. Og man trenger en større bevissthet på hvordan dette kan påvirke forståelse og samhandling (Rugkåsa, 2018, s. 183).

I ethvert møte mellom barnevernsarbeider og mennesker med en annen kulturbakgrunn vil man strebe etter å ha en kultursensitiv tilnærming (Berg & Paulsen, 2021, s. 96). Gjennom å tilegne seg en kulturell kompetanse om andres kulturelle tradisjoner, vil man legge grunnlaget for en kultursensitiv praksis. Kultursensitiv praksis handler i det store bildet egentlig om å skape en gjensidig tillit mellom barnevernspedagog og minoritet. Tillit skaper en større mulighet for samarbeid, respekt, ærlighet og åpenhet. For å få til dette må man møte familiene på en måte som fremmer samarbeid og ikke fokuserer på ulikhetene. Et godt grunnlag for en tillitsfull relasjon kan være å opplyse om barnevernets tjeneste, bestille tolk på familiens morsmål og å bli kjent med familiens kultur, oppdragelse og omsorgsutøvelse. En kultursensitiv tilnærming bidrar til at familiene kan føle seg anerkjent og verdsatt i møte med barnevernet, og at deres kulturelle bakgrunn er en verdifull ressurs i samhandlingen.

Ifølge Javo vil barnevernspedagogen legge grunnlaget for god kommunikasjon og samhandling hvis man selv har gode holdninger overfor den andres kultur som ikke marginaliserer eller stigmatiserer. Det trengs en bevissthet om egne holdninger til andre kulturer og en evne til å møte minoriteter med empati, respekt og åpenhet (Javo, 2010, s. 155). Rugkåsa beskriver kultursensitiv praksis slik: «Kultursensitivitet handler på sin side om hvordan en på bakgrunn av «kulturell kunnskap» skal kommunisere og samhandle med klienter med en annen kulturell bakgrunn» (Rugkåsa, 2018, s.180).

2.5 Kommunikasjon

Det kulturelle aspektet er bare en av flere dimensjoner som spiller inn i det barnevernsfaglige arbeidet med minoriteter, kommunikasjon er også en viktig faktor. Studier viser at språk og kommunikasjonsproblemer ofte kan være et stort problem i arbeidet med minoriteter som har et annet morsmål enn norsk. Kommunikasjonen setter en barriere for relasjonen og for kvaliteten på hjelpen man får fra de ulike tjenestene (Berg & Paulsen, 2021, s. 30). Dårlig kommunikasjon i arbeidet med minoriteter handler ofte om problemer med tolkebruk, språkforskjeller, forskjellig kroppsspråk og dårlig informasjonsflyt. Konsekvensen av en dårlig kommunikasjon kan ha betydning for familiens forhold til barnevernet videre.

Det kommer fram i undersøkelsen *Frykten for barnevernet* at etniske minoriteter hadde en oppfatning av at foreldre ikke blir inkludert i barnevernets beslutningsprosesser, at barnevernet ikke går i dialog og foreldre blir derfor usynliggjort (Fylkesnes et al., 2015, s. 89). Foreldrenes kunnskap og meninger ble ikke etterspurt eller vektlagt i møte med barnevernet, dermed ble disse møtene beskrevet som preget av avvisning og kulde. Foreldrene erfarte at deres syn på barnets beste ikke ble tatt i betraktning, at barnevernet bare jobbet ut fra en «stereotype», og foreldrene følte på en forventning om å måtte tilegne seg mer «norske» omsorgspraksiser (Fylkesnes et al., 2015, s. 90).

I undersøkelsen *Frykten for barnevernet* var flere av de etniske minoritetsforeldrene tydelige på at det var fraværet av dialog og manglende deltakelse som opplevdes krenkende. Fylkesnes skriver at mangel på dialog kan forstås i relasjon til ujevnheter i makt og identifisering, ved at økonomisk strukturer og forankrede verdimønstre privilegerer enkelte og usynliggjør andre (Fylkesnes et al., 2015, s. 91). En slik praksis er svært uheldig da man fokuserer på etnisitet som en utløsende faktor på problemet, istedenfor å belyse at det kan være klasserelaterte forhold som fører til fraværet av dialog og deltakelse mellom barnevernet og minoriteter. Ved å videreføre denne praksisen risikerer barnevernstjenesten å bidra med opprettholdelse av sosialt urettferdige samfunnsordninger.

Det er ikke bare minoritetsforeldrene som mener det er utfordringer med kommunikasjonen med barnevernet. Studier viser at også sosialarbeidere føler på store kommunikasjonsproblemer i minoritetsarbeidet. Språkproblemene kan føre til misforståelser og vansker med å få fram budskapet. I tillegg har man en manglende kjennskap til hverandres uttrykksmåter og kulturelle koder. Det trekkes også fram at barnevernspedagoger i mindre

kommuner har for lite erfaring med tolketjenester noe som påvirker bruken av tolk i møte med minoritetsfamilier. Mangel på tolker, dyre tolker, økt tidsbruk på klientsamtaler og klienter som ikke ønsker å benytte seg av tolk er problemstillinger som går igjen i minoritetsarbeidet (Bø, 2017, s. 77). Mange av barnevernspedagogene er også redde for kvaliteten på tolketjenestene, ved at ikke alt blir oversatt eller at tolken legger sin egen føring på samtalen. Man mister kontrollen over klientsamtalen når man ikke kan stole på om tolken formidler på en korrekt måte uten å blande seg inn i samtalen. Konsekvensen av dette er at flere studier viser at barnevernspedagoger prøver å klare seg uten tolk, til tross for at man ikke har et felles språk med klienten (Bø, 2017, s. 78). Den manglende tilgjengeligheten på profesjonelle tolker og tolkekapasiteten generelt er strukturelle mangler som problematiserer og svekker kvaliteten i arbeid med minoriteter. Bruk av tolk er sentralt for å bevare en forsvarlig yrkesutøvelse og det er en lovhjemlet forpliktelse for forvaltningen. «Det handler om retten til å forstå og bli forstått» (Berg & Paulsen, 2021, s. 31-33).

3.0 Diskusjon

Barnevernstjenestens utfordringer endrer seg i takt med endringer i befolkningen, og økt innvandring stiller barnevernet overfor nye komplekse endringer. Man trenger mer kunnskap i arbeid med etniske minoriteter om barns livsvilkår og levekår i samfunnet og risikofaktorer i barns oppvekst (Rugkåsa et al., 2020, s. 13). Det trengs en større bevissthet om og et kritisk perspektiv på maktrelasjoner som kan oppstå i arbeidet med minoriteter og hvordan ulike faktorer har betydning for samhandling på ulike nivå.

Teorien viser at barnevernspedagogene står ovenfor mange utfordringer i arbeidet med etniske minoritetsfamilier. Det blir ofte lagt vekt på at det norske barnevernet må ha en større kultursensitiv praksis og en større kulturkompetanse for å styrke arbeidet med familier med annen kulturell bakgrunn. Men er dette nok for å løse utfordringene mellom barnevern og minoritetene, og vil tilliten bli styrket? I drøftingen nedenfor vil jeg drøfte to spørsmål som er aktuell til teorien jeg har valgt og problemstillingen min. Først vil jeg diskutere *økt kulturell kompetanse og en kultursensitiv tilnærming kan bidra til å redusere mistilliten til barnevernet*. Videre vil jeg drøfte *betydningen av god kommunikasjon for å styrke tilliten mellom minoritet og barnevern*.

3.1 Kan økt kulturell kompetanse og en kultursensitiv tilnærming bidra til å redusere mistilliten til barnevernet?

For å forhindre at sosiale problemer blir tolket som noe kulturelt blir det stadig poengtert at løsningen er å øke kultursensitiviteten i de sosiale tjenestene. I den nye barnevernsloven understrekes behovet for å utvikle et kultursensitivt barnevern eller også omtalt som et flerkulturelt barnevern. Begrepet kultursensitivitet blir av Berg & Paulsen forklart som «om å være sensitiv i møte med mennesker med annen kulturell bakgrunn enn en selv, uavhengig av hvor bredt eller snevert man definerer begrepet kultur» (Berg & Paulsen, 2021, s.96). Som barnevernspedagog representerer man en majoritet med tilhørende kultur, og denne kulturen, verdiene, holdningene og normene skal man være bevisst på. Men samtidig skal man ha en forståelse, toleranse og respekt for at andre kan ha andre kulturelle verdier og praksiser.

Alle mellommenneskelige møter innebærer et møte mellom ulike kulturelle forståelser, verdier og preferanser. Kultursensitiv praksis beskriver hvordan man forsøker å møte klientene ut fra deres egne premisser, uten å bruke sin egen virkelighetsoppfatning som mal (Bufdir, 2018). Barnevernspedagoger må være bevisst på at andre mennesker kan ha en helt annen virkelighetsforståelse enn dem selv, dette gjelder spesielt i arbeidet med mennesker fra minoriteter. For eksempel kan innvandre med flyktningbakgrunn komme fra krig og flukt. De kan også ha blitt påført traumer som gjør at belastningen på familien kan øke (Berg & Paulsen, 2021, s. 29). I arbeid med minoritetsetniske familier blir det ofte fokusert på de kulturelle særtrekkene og annerledeshet, men et slikt perspektiv bidrar kun til å konstruere og forsterke diskriminering og annengjøring (Rugkåsa et al., 2020, s. 100). Minoritetsfamiliene må bli møtt med forståelse for de faktiske livene de lever, det er kun slik man kan legge et godt grunnlag for tillit og en trygg relasjon.

I arbeidet med etniske minoritetsfamilier kan det være vanskelig å ignorere de kulturelle ulikhetene mellom minoritet og majoritet. Sosialarbeiderne blir konfrontert med et annet syn på barneoppdragelse og familieforhold, ulikhet i referanserammer, verdioppfatninger og kulturelle koder. Bø skriver i boka *Integrasjon og mangfold* at «kontakt etablering med personer fra etniske minoriteter blir problematisk når sosialarbeider og klient ikke kjenner hverandres kulturelle koder» (Kaya et al., 2010, s. 218). Ved å fokusere på de kulturelle ulikhetene risikerer man å diskriminere og usynliggjøre andre forhold som kan påvirke situasjonen. Samtidig kan ignorering av kulturelle ulikheter føre til at forhold som er viktige og sentrale ved familiens etniske bakgrunn utelates. Det er sentralt at man i arbeidet med

familier fra en annen kultur kan få tak i hvilke kjerneverdier som kjennetegner familiens kulturbakgrunn, for å få en økt forståelse for de problemene de sliter med (Javo, 2010, s. 32).

Kulturkompetanse handler i stor grad om kultursensitivitet, men man kan ikke være uten den ene eller andre. Den kulturelle kunnskapen legger grunnmuren for arbeidet, men er ikke alene nok for et sensitivt barnevernsarbeid. Det er hvordan barnevernspedagogene bruker og omsetter denne kunnskapen i praksis som er avgjørende for et kultursensitivt arbeid (Skytte, 2001 gjengitt av Javo, 2010, s.155). Kulturkompetanse kan føre til en mer kultursensitiv yrkesutøvelse, hvor man tilegner seg kunnskap om andres kultur for å forsøke å finne en felles forståelse. Kultursensitiv praksis kan være viktig for etableringen av et godt forhold og en god kommunikasjon med minoritetsfamiliene. Men det er en forutsetning at sosialarbeideren kan registrere og forstå forskjellighet, samt ha evnen til å forstå den andres perspektiv og logikk (Kaya et al., 2010, s. 228).

Kulturkompetanse og kultursensitivitet blir ofte vektlagt som løsningen på flere av utfordringene i arbeidet med familier med annen kulturell bakgrunn. Det virker nesten som om løsningen på det meste av utfordringene er å øke den kulturelle kompetansen og kultursensiviteten i barnevernet. Rugkåsa skriver i sin artikkel *Etniske minoriteter og sosialt arbeid* at det lenge har vært en forståelse at det å tilegne seg kunnskap om forskjellige gruppers kulturelle verdier, normer og praksiser vil lede til økt kompetanse hos sosialarbeiderne (Rugkåsa, 2018, s. 180). I boka *Kulturens betydning for oppdragelse og atferdsproblemer* finner man en positiv tilnærming til kulturkompetanse og det blir påpekt at evnen til å samhandle effektivt med folk fra forskjellige kulturer øker når man har en slik kompetanse (Javo, 2010, s.155). Boken *møter mellom minoriteter og barnevern* tydeliggjør derimot et kritisk syn på kulturkompetansediskursen. De mener at alle de ulike instansene som arbeider med minoritetsetniske familier trenger mer enn bare kulturkompetanse og kultursensitivitet for å lykkes i minoritetsarbeidet. «Kunnskap om fattigdom, migrasjon, marginalisering og sosiale problemer som springer ut av dette, er også nødvendig (Berg & Paulsen, 2021, s.182).

Rapporten *Myter og realiteter – innvandreres møter med barnevernet* skriver at deres studie av utfordringene i møte mellom minoritet og barnevern handler om mye mer enn kultur. Utfordringene er både informasjonsmessige, språklige, relasjonelle og kulturelle. Alle utfordringene er ikke kulturelle, og derfor vil ikke en økt kultursensitivitet være nok for å

avhjelpe disse utfordringene (Berg, Paulsen, Midjo, Haugen, Garvik & Tøssebro, 2017). Ved å løfte frem kultursensitiv praksis som nøkkelen for et bedre barnevern risikerer man å overfokuserer på kultur. Det kan være en fare i å ha både for mye og for lite kulturfokus i minoritetsarbeid. For mye kulturfokus kan gjøre at vi aksepterer forskjellig praksis overfor minoritetsbarn og majoritetsbarn og begrunner det med kultur. For lite kulturfokus kan gjøre at man gjør vurderinger som ikke ser på kulturelle forskjeller som en sentral del av problemet (Berg & Paulsen, 2021, s. 13).

Det kan sies at kulturkompetanse skaper rom for en reell dialog mellom minoritetsfamilier og barnevernet, der man viser empati og respekt for ulikheter og likheter med andre enn seg selv. Kulturkompetanse kan føre til at en selv finner flere likheter enn forskjeller mellom etniske minoriteter og barnevern, og dermed danner en mulighet til å finne en felles plattform for samarbeid. Bø skriver i boka *integrasjon og mangfold* at kulturkompetanse handler ikke bare om å finne faktakunnskaper om andre kulturer, det handler også om bevissthet om eget verdigrunnlag, sosialarbeiderfagets implisitte ideologi og kulturelle erfaringer. For å oppnå dette må vi snu oppmerksomheten bort fra «de andre» og over på «oss sosialarbeidere» (Kaya et al., 2010, s. 224). Rugkåsa retter også fokus bort fra brukerne og over på sosialarbeiderne i sin bok *Barnevern i et minoritetsperspektiv*, der hun skriver at «bevissthet over egen kulturelle bakgrunn, yrkesrolle og maktposisjon kan oppøves gjennom systematisk refleksjon og kan bidra til bedre forutsetninger for å undersøke og forstå andres perspektiver og livssituasjoner» (Rugkåsa et al., 2020, s. 27).

Kan det bli for mye fokus på kultur?

På den ene siden kan det altså hevdes at kulturkompetanse kan bidra til å skape anerkjennelse, respekt, gjensidighet, fellesskap og en felles forståelse mellom minoritet og barnevernet. Slik kan kulturkompetanse og kultursensitiv praksis forbedre det vanskelige forholdet mellom minoritetsfamilier og det norske barnevernet som er preget av mistillit og frykt. På den andre siden så mener noen at å øke den kulturelle kompetanse og kultursensiviteten vil lede til økt sensitivitet hos barnevernspedagogene, noe som igjen kan føret til en økt kulturalisering av problemer. Kulturalisering av ulike problemer kan bidra til å skjule kompleksiteten i familienes situasjon, ved at problemene betraktes som kulturelle, til tross for at de kan ha både strukturelle og individuelle årsaker (Rugkåsa et al, 2020, s. 106).

En sterk vektlegging av kulturkompetanse og kulturforskjeller kan gjøre at sosialarbeidere ikke stoler på deres personlige kompetanse og at den sosialfaglige kompetansen deres ikke er bra nok i møte med minoritetsfamiliene. Kulturkompetansediskursen kan dermed føre til at sosialarbeidere ikke stoler på sin egen faglige kompetanse og nedvurderer seg selv i arbeid med etniske minoriteter. En slik praksis vil bety at vi får sosialarbeidere som ikke stoler på at deres generelle kompetanse er bra nok, og derfor blir usikre og handlingslammet.

Som nevnt i teoridelen så kan kulturalisering være med og tilsløre sosioøkonomiske utfordringer som kulturelle forskjeller. Barnevernspedagogenes kultursyn kan få store konsekvenser for hvilken hjelp klientene får, ved at man legger sin egen fortolkning av kultur til grunn i vurdering av barnevernssakene. Ved å tillegge kultur så mye tyngde så risikerer man å gi inntrykk av at kulturforskjellene er mye større enn det de egentlig er. Dette kan resultere i å skape en enda større avstand mellom barnevern og minoritetsfamilier, og majoritet og minoritet. Barnevernspedagoger må være bevisste på hvordan deres sosiale posisjon, kjønn og personlige erfaringer fortolker, velger og handler i arbeidet med barnevernssaker. Dette skaper barnevernspedagoger som er bevisste på hvem de er, og hvordan egne verdier og holdninger preger møter med andre mennesker (Rugkåsa et al., 2020, s. 27).

En annen problematisering av kulturkompetansediskursen er om det er et behov for en særegen kompetanse om kulturer i arbeid med minoriteter, og i hvilken grad denne kompetanse avhjelper problemene mellom minoritet og barnevernet. Bø skriver i boka *integrasjon og mangfold* at man kan hevde at utfordringene som barnevernspedagoger står ovenfor i arbeid med minoriteter er de samme som de møter i arbeid med majoriteten. At det i bunn og grunn dreier seg om vanlige problemer for en sosialarbeider, slik som: kommunikasjonsproblemer, helseproblemer, sikre god omsorg, jobb og bolig, økonomisk hjelp og psykiske problemer (Kaya et al., 2010, s. 207). Mange av de utfordringene listet opp av Bø kan være både kulturelle og sosiale utfordringer. I lys av dette kan det tenkes at for mye fokus på kulturkompetanse kan være medvirkende til kulturalisering av sosiale problemer. Kulturkompetanse er nyttig ved at man får kunnskap om klientenes kultur, som er en måte å vise respekt og interesse for andre, og det kan bidra til å bygge gode relasjoner. Derimot påpeker Rugkåsa i artikkelen *etniske minoriteter og sosialt arbeid* at det som derimot er problematisk er hvis man tror generell kunnskap om en gitt kultur gjør at man vet noe om enkeltmennesker og deres behov (Rugkåsa, 2018, s. 182).

Det er ikke lett å trekke fram en løsning i alt som drøftes ovenfor og i teorien man finner. En mulig tilnærming er en praksis som legger mindre vekt å skulle tilegne seg mer kulturkompetanse og økt kultursensitivitet, men heller fokuserer på en selv som sosialarbeider. Marsh sin tolkning av et flerkulturelt barnevern legger vekt på 3 elementer for å oppsummere hva et kulturelt kompetent sosialt arbeid innebærer. Det første er at man vurderer, forstår og tar ansvar for sine egne holdninger og verdier. Dette går mest på barnevernspedagogens personlighet og væremåte. Det andre punktet er at man lærer om og utvider en forståelse for og erfaring med ulike individer og grupper. Dette punktet fokuserer mer på den kulturelle kompetansen man opparbeider seg i arbeid med andre mennesker. Det tredje punktet handler om at man som barnevernspedagog bruker kunnskapen sin slik at man blir en forkjemper for et likestilt samfunn. Det tredje punktet er et resultat av alle punktene og kan forklares som den profesjonelle kompetansen man må ha for å gjennomføre et kulturkompetent sosialt arbeid (Marsh, 2004 gjengitt av Rugkåsa et al., 2020, s. 83).

En slik tilnærming legger større vekt på sosialarbeiderens kompetanse og egne holdninger. Det handler om å være klar over sin egen manglende kompetanse og heller prøve å søke en forståelse enn en kulturell kunnskap. At sosialarbeideren tar hensyn til kulturelle forskjeller inngår i et helhetssyn innen det sosiale arbeidet, og er kun ett av elementene i helhetlig forståelse og tilnærming til menneskers liv (Rugkåsa, 2018, s. 184). En manglende kompetanse får oss til å utforske det vi ikke forstår, og nedkjempe egne fordommer, istedenfor og fokusere på «de andre». Man kan ikke bare fokusere på kultur og kulturelle forskjeller i møte med minoritetsfamiliene, det er bare en del av det større bildet. Det trengs et bredt fokus der både det generelle og det spesielle får plass, og der det er plass til flere perspektiver; minoritetsperspektiv, levekårsperspektiv og flyktningperspektiv (Berg & Paulsen, 2021, s.34).

3.2 Betydningen av tillit og kommunikasjon i møte mellom minoritet og barnevern

Studier viser at mange foreldre med minoritetsbakgrunn har en frykt for barnevernet og at denne frykten er større i familier med innvandrerbakgrunn enn i etnisk norske familier. Ofte er frykten knyttet til forestillinger om at barnevernets praksis er kun å ta barna fra foreldrene sine. Barnevernet har et dårlig rykte i minoritetsmiljøene selv om mange av medlemmene ikke har hatt kontakt med barnevernet selv. De fleste minoritetsfamiliene har veldig liten kunnskap om barnevernet før de selv kommer i kontakt med tjenesten. Disse familiene kommer ofte fra land som ikke har et tilsvarende hjelpesystem, med en slik makt, og det som

er fremmed kan skape frykt (Berg et al., 2017, s. 68). Eide & Rugkåsa skriver i sin artikkel *Barnevern i et minoritetsperspektiv* at etniske minoritetsfamilier gir uttrykk for at barnevernet ikke forstår eller tar hensyn til deres kultur og oppdragsstrategier. De mener barnevernet fatter beslutninger på feilaktig grunnlag (Eide & Rugkåsa, 2015, s. 78).

For at barnevernet skal kunne realisere sine målsettinger og å hjelpe familier i krise, så er man avhengig av tillit og legitimitet befolkningen (Fylkesnes et al, 2015, s. 94). Tillit er med på å danne et grunnlag for åpen kommunikasjon, samarbeid og utveksling av informasjon, noe som gjør det mulig for barnevernet å yte bedre tjenester. Det må være både en personlig tillit som oppnås i profesjonelle relasjoner og tillit til barnevernet som system (Eide & Rugkåsa, 2015, s. 78). Tillit kan forstås som en følelse av at andres ærlighet, dyktighet og godhet er til å stole på. I rapporten *Tillit til barnevernet blant personer med innvandrerbakgrunn* fant man ut at kjennskapen til barnevernet er lavere enn kjennskapen til de andre tjenestene i minoritetene. Lav kjennskap til barnevernet kan påvirke den tilliten minoritetene har til tjenesten. Lav tillit kan igjen føre til at minoritetsforeldre med hjelpebehov unngår å søke hjelp (Ipsos, 2018, s. 25).

Studien *Myter og realiteter – innvandreres møte med barnevernet* fant ut gjennom intervjuer av minoritetsforeldre at kommunikasjonen i møte med barnevernet har en avgjørende betydning for hvorvidt foreldrene er fornøyde og har tillit til barnevernet eller ikke (Berg & Paulsen, 2021, s. 30). Det å få til en god kommunikasjon mellom minoritetsfamiliene og barnevernet er derfor helt nødvendig for å få til en trygg og tillitsfull relasjon. «Tillit forutsetter en trygg relasjon, og en trygg relasjon forutsetter kommunikasjon» (Berg & Paulsen, 2021, s. 32). Hvis det ikke eksisterer et godt tillitsforhold mellom barnevernspedagogen og klient vil kommunikasjonen lett bryte sammen og det skaper misforståelser, og i ytterste konsekvens vil det skape konflikter.

I 2013 gjennomførte Norsk innvanderforum en undersøkelse ved hjelp av dialogmøter mellom etniske minoriteter og barnevernet. De fant ut at misforståelser og vanskelig samarbeid var en fellesnevner hos mange av minoritetsfamiliene og barnevernsansatte. De kom også med konkrete anbefalinger for å styrke samarbeidet. En av disse anbefalingene var å gjøre barnevernet mer forståelig (Ali, 2015, s. 149). Kommunikasjonsutfordringer preger samarbeidet og behovet for bedre informasjon om barnevernets praksis er nødvendig. Informasjon om barnevernets arbeid og barnevernloven må gjøres tilgjengelig på

minoritetsspråk, både skriftlig og muntlig. Mange av minoritetsforeldrene vet lite om barnevernets praksis og de hjelpetiltakene de kan tilby, det de derimot har hørt om er negative historier i media og de minoritetsmiljøene de tilhører. Det trengs et mer åpent og kommunikativt barnevern for å styrke tilliten til alle medlemmene i samfunnet, uansett språk eller kulturell tilhørighet (Ipsos, 2018, s. 69).

Bruk av tolketjenester i kommunikasjonen

En av de største utfordringene i arbeidet med minoritetsfamilier er kommunikasjon, da spesielt språklige barrierer. Dårlige norskkunnskaper hos klienten, ingen fellesspråk med barnevernspedagogen, problemer med tolkebruk og mangel på kvalifiserte tolker skaper en klar barriere for god kommunikasjon. Eide og Rugkåsa skriver at kommunikasjonsferdigheter og bevisst bruk av tolk er nødvendig for å bygge tillitsfulle relasjoner og en gjensidig forståelse mellom barnevernet og minoriteter (Eide & Rugkåsa, 2015, s. 79). Bruk av tolk er ikke bare et redskap for å sikre rammene for kommunikasjon, men også en måte for å vise likeverdighet og formidle respekt på. Bruk av tolk kan bidra til færre misforståelser og bedre samarbeid med familien. Det kan ligge mye tillitt og mistillit i kommunikasjon, og makt og avmakt kan bli tydeligere når barnevernet representerer majoritet og bruker er minoritet.

Ved bruk av profesjonelle tolker så blir budskapet til familien bragt frem på en ordentlig måte, av en person som verken er på lag med klienten eller barnevernet. Tolkene har også taushetsplikt så ingen andre enn samtalepartene vet hva det blir snakket om, de kan heller ikke lekke taushetsbelagte opplysninger. Bruk av tolketjenester forutsetter en omlegging av arbeidsstilen hos barnevernspedagogen ved at man setter av mer tid til avtalen, man forenkler språket og budskapet må komme tydelig frem (Kaya et al., 2010, s. 230). En svakhet med tolketjenester er at det lett kan oppstå misforståelser når alt skal gjentas og videreformidles av noen andre. Fjelnseth er spesielt kritisk til dette, hun skriver i sin artikkel *Utlendingers erfaring i møte med barnevernet* at «problemet starter i det tolken ikke kan gjøre seg forstått eller ikke forstår foreldrene godt nok (Fjelnseth, 2017, s. 55). En slik tolkesituasjon vanskeliggjør etablering av gode relasjoner og tillit mellom barnevern og minoritetsfamiliene. Det har også vært tilfeller hvor noen av tolkene velger å ikke oversette ordrett, men bruker heller egne selvvalgte ord og trekker slutninger selv. Ofte skjer dette fordi tolken ikke har godt nok språk til å oversette, det kan være bestilt tolk for feil språk eller tolken kan tilhøre samme nettverk eller menighet.

Berg & Paulsen skriver i sin bok *møter mellom minoriteter og barnevernet* at det er en stor variasjon i bruk av tolketjenester internt i barnevernet. Dette skyldes lite erfaring med bestilling av tolk, det er tidkrevende og man er usikker på kvaliteten på tolketjenestene. Man er redd for at tolkene ikke oversetter riktig og legger føringer på samtalen. Dette fører til at dårlige erfaringer legges i grunn for videre bruk av tolk i barnevernsarbeidet (Berg & Paulsen, 2021, s. 31). Manglende tolkebruk kan få store konsekvenser for minoritetsfamiliene i form av at de ikke får tilgang til tjenester, tiltak og tilbud de kunne hatt behov for. Fjelnseth skriver at «tolketjenester er et av de områdene hvor jeg ser størst grunn til bekymring med tanke på rettsikkerhet» (Fjelnseth, 2017, s. 55).

Offentlige etater er forpliktet til å benytte seg av kvalifiserte tolker og foreldrene har en rett til bruk av tolk i møte med ulike tjenester og forvaltninger. Men selv om det er lovpålagt så er tolketjenester med kvalifiserte tolker relativt lite utbredt i kommunale apparater. Derimot er bruken av uformelle tolker mer utbredt, dette kan ofte være venner, barn og arbeidskollegaer av familiene. I verste fall kan dårlige og mangelfulle tolketjenester medføre at beslutninger tas på uriktig grunnlag, og familiene får ikke den hjelpen de trenger eller har rett på. Ukvalifiserte tolker kan være med på å svikte rettsikkerheten til familiene, samt at barnevernet gjør det samme ved å ikke skaffe kvalifiserte tolker i møte med minoritetsfamiliene. Det trengs en bedre praksis for enklere bestilling av tolker, mindre kostbare tolketjenester for de små kommunene og en kvalitetssikring av de profesjonelle tolkene.

Kultursensitiv praksis i kommunikasjonen

Bø skriver i sin artikkel *Sosialt arbeid i et flerkulturelt samfunn* at den største utfordringen i det sosiale arbeidet er kommunikasjonsproblemene på grunn av manglende fellesspråk og ulike kulturelle koder (Bø, 2017, s. 71). Kulturforskjellene kommer tydeligere frem i barnevernssaker med familier med annen kulturell bakgrunn og kulturforskjellene blir å betrakt som en barriere for hvordan man kommuniserer og tilnærmer seg andre. Når barnevernspedagog og familien ikke kjenner hverandres kulturelle koder skapes det automatisk en barriere i kommunikasjonen. En manglende kjennskap til hverandres uttrykksmåter, tradisjoner og kulturelle preferanser kan gjøre at man mistolker og misforstår budskapet i kommunikasjonen. Hvis man derimot har en god kjennskap til kulturen, kan det være mulig å forutsi hvordan familiene vil tenke og handle uansett om situasjonen blir oppfattet likt eller ikke. I møte med mennesker med ulike kulturelle uttrykksformer vil man prøve å etablere en felles plattform ved å finne kulturelle fellesnevne.

Kultursensitiv kommunikasjon handler om å finne en sensitiv måte å kommunisere på som bidrar til å etablere en felles arena for dialog. Kommunikasjonen er preget av å være fordomsfri, respektfull, åpen, empatisk og nysgjerrig. Det kreves at barnevernspedagogen har en bred forståelse av kultur og kan utforme sitt budskap slik at mottakeren kan motta det på en meningsfylt og respektfull måte. Når man lytter og prøver å forstå familiene viser man respekt for «de andres» argumenter og synspunkter, noe som fører til en mer sensitiv kommunikasjon. En kultursensitiv kommunikasjonsform gir et godt grunnlag for samhandling og kan skape tillit til barnevernets arbeid. Denne typen kommunikasjon går hånd i hånd med empati og anerkjennelse noe som skaper tillit. Når man som menneske føler seg anerkjent, forstått, respektert som det individet man er bidrar man til å skape en felles arena for dialog.

Kultursensitiv kommunikasjon kan føre til en gjensidig deltakelse hvor partene føler seg trygg, åpner seg for hverandre, ser etter likhetene i forskjellene og danner nye sosiale konstruksjoner. Det er ikke alltid lett å respektere det man ikke forstår og folk vil ikke alltid komme fram til en felles forståelse, men barnevernspedagogene må likevel respektere «de andres» følelser, erfaringer og verdier for å kunne jobbe kultursensitivt (Javo, 2010, s.155). Det kan hevdes at en kultursensitiv yrkesutøvelse skaper rom for en reel dialog mellom barnevernet og minoritetsfamiliene ved at man viser respekt og empati for menneskene man jobber med. I lys av dette vil kulturkompetanse og kultursensitivitet være et viktig redskap i minoritetsarbeidet for å forbedre det kompliserte forholdet som er mellom etniske minoriteter og det norske barnevernet i dag.

4.0 Avslutning

Det er vanskelig å komme med en klar løsning på utfordringene og mistilliten som finnes mellom minoritetsfamiliene og barnevernet. Jeg har kommet fram til at det er ingen tvil om at møtet og arbeidet mellom barnevernspedagoger og etniske minoritetsfamilier er utfordrende. Disse utfordringene kan være både kulturelle, språklige og sosioøkonomiske. Det tegnes et bilde av en kompleks og sammensatt situasjon som dreier seg om flere forhold som innvirker på samhandlingen mellom minoritetsfamilier og barnevern.

Et begrep som jeg har lyst til å bringe inn i avslutningen er *Wicked problems* eller *komplekse problemer* på norsk. Det beskriver hvordan ulike situasjoner kan være svært sammensatte, utfordrende og uoversiktlige i det barnevernsfaglige arbeidet. Komplekse problemer omfatter mange sammenvevde komponenter som er vanskelige å identifisere og skille fra hverandre.

Arbeidet med minoritetsfamilier kan føles svært komplekst og familiens utfordringer på et nivå kan føre til utfordringer på et annet nivå. Et eksempel på dette er at språkutfordringer kan være medvirkende til lav sosioøkonomisk status og marginalisering i arbeidslivet. I minoritetsarbeidet er det ofte slike komplekse problemer man står ovenfor.

Jeg kan understreke at profesjonell kompetanse og en reflekterende arbeidsmåte synes å være nødvendig for et vellykket sosialt arbeid. En erkjennelse av sin egen kulturelle bakgrunn og en vilje til å erverve seg kunnskap om andre kulturer er grunnleggende for arbeid med mennesker med annen kulturell bakgrunn. Det er ikke tvil om at barnevernspedagogene bør ha en bred kulturell kompetanse, men det betyr ikke at det i seg selv er nok for et godt barnevern for alle. Det trengs en bevissthet om at kulturelle forskjeller finnes, men det må ikke overskygge hensynet til at andre strukturelle forhold kan ligge til grunn. Det er viktig å kunne se familiene i den situasjonen de er i og ta i betraktning både kulturelle aspekter og strukturelle forhold i samfunnet.

Språkbarrierer i kommunikasjonen blir også utpekt som en stor utfordring av sosialarbeidere og kompliserer samhandlingen og relasjonsbyggingen inn mot familiene. Det er en utbredt mangel på bruk av profesjonelle tolker noe som kan bidra til misforståelser og dårlige relasjoner. Tolkens rolle i kommunikasjonen og samhandlingen er sentral og har en sterk påvirkningskraft, derfor er dette et klart forbedrings potensiale i arbeidet med minoriteter. Det er ingen tvil om at frykten og de ulike forestillingene om barnevernets praksis påvirker barnevernets muligheter til å tilby gode tiltak for å støtte familiene. Bedre kommunikasjon og et større informasjonsarbeid om barnevernssystemet kan bidra til en økt forståelse i minoritetsmiljøene. Det er derfor viktig at barnevernspedagogene setter av tid til å bygge gode relasjon for å skape tillit og legitimitet hos familiene.

Et flerkulturelt barnevern for alle er et barnevern som tar hensyn til at kulturelle forskjeller er kun et aspekt i en helhetlig forståelse og tilnærming til menneskene man jobber med. Ulike kulturelle koder virker å skape en klar kulturell distanse mellom barnevernspedagogen og minoritetsfamiliene, men med kulturkompetanse kan man finne de kulturelle likhetene og ikke bare de kulturelle ulikhetene. Å kunne se «personen i situasjonen» uavhengig av kulturell bakgrunn er grunnleggende i alt sosialt arbeid. Utgangspunktet bør først og fremst være familiens sosiale problemer, for deretter å vurdere hvordan kulturelle forskjeller kan ha innvirkning eller betydning for hvordan problemene oppstår og kan løses.

5.0 Litteraturliste

- Athar, A. (2015). Et flerkulturelt barnevern? Tidsskriftet Norges Barnevern, 92(2), 148-150.
https://www.idunn.no/tnb/2015/02/et_flerkulturelt_barnevern_-_hvordan_fremme_dialog_mellom
- Berg, B., & Paulsen, V. (2021). *Møter mellom minoriteter og barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Berg, B., Paulsen, V., Midjo, T., Haugen, G., Garvik, M. & Tøssebro, J. (2017). *Myter og realiteter – innvandreres møter med barnevernet* (NTNU rapport). Hentet fra https://bibliotek.bufdir.no/BUF/101/Myter_og_realiteter_Innvandreres_moter_med_barnevernet.pdf
- Bufdir. (2015, 15. april). Bekymringsmeldinger til barnevernet. Hentet fra https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/Bekymringsmeldinger/
- Bufdir. (2018, 07.februar). Kultursensitiv praksis. Hentet fra: https://bufdir.no/barnevernsforeldre/Familievernets_oppfolging/Temaer_og_tilnæringer/Kultursensitiv/
- Bø, B. P. (2017). Sosialt arbeid i et flerkulturelt samfunn: Nye forståelser, utfordringer og kunnskapsbehov. *Fontene Forskning*, 10(2), 71-83. Hentet fra <https://fonteneforskning.no/pdf-15.62551.0.3.cf25a1605e>
- Dalland, O. (2019). *Metode og oppgaveskriving* (6.utg). Oslo: Gyldendal Akademisk
- Fylkesnes, M. K., Iversen, A. C., Bjørknes, R. & Nygren, L. (2015) Frykten for barnevernet. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 92(2) 81-96. Hentet fra: https://www.idunn.no/tnb/2015/02/frykten_for_barnevernet_-_en_undersokelse_av_etniske_minori

- Eide, K. & Rugkåsa, M. (2015). Barnevern i et minoritetsperspektiv. Tidsskriftet Norges Barnevern, 92(2), 78-79. Hentet fra https://www.idunn.no/tnb/2015/02/barnevern_i_et_minoritetsperspektiv
- Fjelnseth, J. B. (2017). Utlendingers erfaring i møte med barnevernet – respekt for kultur og språk. Tidsskriftet Kritisk juss, 43(1), 53-56. Hentet fra <https://juridika.no/tidsskrifter/kritisk-juss/2017/1/artikkel/fjelnseth>
- Ipsos. (2018). *Tillit til barnevernet blant personer med innvandrerbakgrunn*. (Bufdir rapport). Hentet fra https://bibliotek.bufdir.no/BUF/101/Tillit_til_barnevernet_blant_personer_med_innvandrerbakgrunn.pdf
- Javo, C. (2010). *Kulturens betydning for oppdragelse og atferdsproblemer*. Oslo: Universitetsforlaget
- Johannessen, A., Tufte, P. A & Christoffersen, L. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. (3.utg). Oslo: Abstrakt forlag.
- Kaya, M. S., Høgmo, A. & Fauske, H. (2010). *Integrasjon og mangfold – utfordringer for sosialarbeideren*. Oslo: Cappelen Akademisk
- Meld. St. 6 (2012-2013). *En helhetlig integreringspolitikk*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-6-20122013/id705945/?ch=1>
- Qureshi, N. A. (Red.) (2009). *Over profesjonelle barrierer – et minoritetsperspektiv i psykososialt arbeid med barn og unge*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Rugkåsa, M. (2018). Etniske minoriteter og sosialt arbeid. *Tidsskrift for velferdsforskning*. 21(2), 180-185. DOI: 10.18261/issn.2464-3076-2018-02-06
- Rugkåsa, M., Ylvisaker, S. & Eide, K. (2020) *Barnevern i et minoritetsperspektiv – sosialt arbeid med barn og familier*. Oslo: Gyldendal Akademisk

